

Tvilsom faglig tyngde

Pål Espen Olsen
kontakt@psykologolsen.no

Ingen oppgitte interessekonflikter.

Hvis vi først skal ha en åpen og ærlig dialog om vår legitimitet og etterrettelighet, har vi langt mer alvorlige aspekter ved eget fag og egen profesjon å se nærmere på.

Pål Espen Olsen

Bilde: Cathrine Louise Finstad

Psykologtidsskriftets egen Daniel Willumstad Gunstveit startet 2025 med å sette et kritisk søkelys på psykologers tilstedeværelse i sosiale medier, samt invitere til debatt og refleksjon rundt fagetiske dilemmaer når faget entrer nye arenaer og det er krevende å skille mellom menneske og rolle (Gunstveit, 2025).

Som både psykolog og influencer ønsker jeg nevnte refleksjon velkommen. For meningsuttrykk får definitivt en viss tyngde, eller kred om du vil, når de signeres med en beskyttet psykologtittel. Og dét er noe vi trenger å diskutere – både når det gjelder formidling i sosiale medier, og hva angår psykologiens rolle i samfunnet for øvrig.

Få udiskutable sannheter

Gunstveit uttaler i sin opprinnelige kommentar: «Problemet er at med psykologtittelen følger en faglig tyngde som gjør at allmennheten lytter til det vi sier. Da holder det ikke at vi formidler det som på overflaten «virker logisk» eller godt – vi må faktisk ha dekning for det vi påstår når vi har psykologhatten på. Manglende kildehenvisning kan derfor føre til en uthuling av fagets kunnskapsstatus og påvirke tilliten til fagpersoner.»

I Gunstveits utsagn ligger en de facto antakelse om at psykologifaget veier kunnskapsmessig tungt. Det er interessant all den tid psykologien er et svært ungt fag med få udiskutable sannheter. Hvis vi først skal ha en åpen og ærlig dialog om vår legitimitet og etterrettelighet, har vi langt mer alvorlige aspekter ved eget fag og egen profesjon å se nærmere på.

Med fare for å begå en forsøksvis elegant oppvisning i «whataboutism» tillater jeg meg å komme med et par forslag.

Psykologiens reelle kunnskapsstatus

Her er det mye å ta tak i. Hva med en snever vitenskapsforståelse primært basert på metoder for kunnskapsinnhenting og -analyse med røtter i den europeiske opplysningstiden, hvor gullstandarden er randomiserte kontrollerte studier? Vi har forhåpentligvis ikke glemt replikasjonskrisen, selv om mange ser ut til å ha glemt ex.fac. Og hvor mange av oss har studert andre tilnærminger til kunnskapsetablering utover det som undervises i på vestlig orienterte universiteter?

Men la oss for et øyeblikk se for oss at vi alle skulle være så etterrettelige og heldige å ha full orden i forskningsreferansene våre; hvor mye kan vi egentlig si? Psykologisk forskning er ofte så kompleks, eller har så svak prediktiv verdi eller forklaringsverdi, at det er krevende å si noe som helst med klarhet og tydelighet. Faget vårt er så fullt av forbehold og nyanser at vi ofte vil ende opp med å si alt og ingenting. Jeg er fristet til å si at psykologien er et fag rikt på teorier, men fattig på sannheter. Eller vitenskap, om du vil.

Psykiatri og psykisk (u)helse

Ja, hvordan står det egentlig til med vårt forhold til vår faglige stebror, psykiatri, en muligens enda mer tvilsom vitenskap enn vår egen psykologi? Vi sitter stort sett stille i båten og ser på at psykiatriske diagnoser (og ofte også medikamenter) tvinges på mennesker i dyp nød og fortvilelse. Én ting er at diagnosene generelt står svakt som vitenskapelige fenomener. En annen er hvordan diagnoser henger ved og påvirker menneskers liv lenge etter at de har forlatt våre terapikontorer. Helt uavhengig av faktisk tilfriskning og utvikling kan gamle diagnoser legge føringer for personers yrkesmuligheter, påvirke utfall i barnefordelingssaker eller ende som uriktig forforståelse i senere møter med helsevesen eller justisvesen.

Lista over uheldige konsekvenser er lang. Det er intet mindre enn hårreisende at vi stilltiende godtar at noe med så svak forskningsmessig reliabilitet og validitet gis så mye tyngde og makt i samfunnet vi lever i. Jeg gremmes når jeg reflekterer over at vi aksepterer at slike merkelapper tvinges på hjelpesøkende mennesker uten nevneverdig refleksjon over de potensielt svært alvorlige skadevirkningene for den enkelte. Kanskje lar vi det skje fordi vi selv er så privilegerte at vi sjelden eller aldri må føle disse konsekvensene direkte på egen kropp?

En ydmyk og ærlig psykologi

Som nevnt innledningsvis er det mye å ta tak i hvis vi først skal snakke om etterrettelighet i både forskning, fagutvikling og yrkesfaglig utøvelse. I den anledning ønsker jeg meg en ydmyk og ærlig psykologi. Et fag og en stand som våger å være åpne og ærlige om hvor lite vi faktisk vet. Som tør å ta bladet fra munnen og virkelig ta i viktige og betente temaer i kultur, samfunn, systemer og institusjoner. Som våger og makter å se på egen tyngde, måleenhet og -instrument inkludert, med nysgjerrighet og undring.

Selv om det kan ramme status og innflytelse.

Selv om det kan medføre konflikt og tap av makt.

Referanser

Gunstveit, D. W. (2025). Når psykologen blir influenser. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 62(1), 40–43. <https://www.psykologtidsskriftet.no/artikkel/2025as01ae-Nar-psykologen-blir-influenser>